

אמנם הרי"ף כתב שעל מנת להתחייב מהתורה יש שני תנאים מצטברים שיהיה קשר של אומן וגם קשר של קיימא ואם אינו של אומן אפילו הוא של קיימא איסורו מדרבנן. (כהסבר הרי"ף כתב הרמב"ם שבת י א)

מלאכת הקושר והמתיר

מקור הדין ושיטות הראשונים

המשנה והגמרא מביאה שלש דרגות של קשרים לעניין איסור שבת מהם המותרים, האסורים מדרבנן והאסורים מהתורה ובכולם תולה רש"י את הטעם ע"פ הזמן שבכוחות הקושר להותירם קשרים.

1. משנה מסכת שבת פרק טו משנה א - ב

משנה א: אלו קשרים שחייבין עליהן קשר הגמלין וקשר הספנין וכשם שהוא חייב על קישורן כך הוא חייב על התירן.

רבי מאיר אומר כל קשר שהוא יכול להתירו באחת מידיו אין חייבין עליו:

משנה ב: יש לך קשרים שאין חייבין עליהן חטאת, כמו שחייבין על קשר הגמלין, אלא פטור אבל אסור. כקשר הגמלין וכקשר הספנין, ובגמלא מפרש כי נראה

קושרת אשה מפתח חלוקה כמו שיש לגלחים ענין לשונות לכלל ולכלל, וקושרים של ימין בכתף שמאל, ושל שמאל בכתף ימין, זכיון דכל יומא שבו ליה – לא דמי מידו לקשר של קיימא, ומותר לכתחילה. ...

2. תלמוד בבלי מסכת שבת דף קיא עמוד ב

גמרא. מאי קשר הגמלין וקשר הספנין שחייבין עליהם? אילימא קטרא דקטרי בזממא, וקטרא דקטרי באיסטרידא – האי קשר שאינו של קיימא הוא! אלא: קיטרא דזממא גופיה מנקיין לנאקה בחוטמה, ונחנין בה טבעת של רצועה, וקושרין אותה ועומדת שם לעולם, וכשזוהא לקושרה לבהמה – קושר רצועה ארוכה בלחיה טבעת, וקושרין בה, ופעמים שמתירה, ודאיסטרידא גופה. גם הוא כמין טבעת שעושין מן עקל או מן רצועה בנקב שבראש הספינה, ואותו קשר מתקיים, וכשזוהא להעמידו – קושר רצועה בלחיה טבעת ומעמידה בה, וכשזוהא להחיר – מחיר הרצועה ונוטלה.

...הכי קאמר: יש קשרין שאין חייבין עליהן כקשר הגמלין וכקשר הספנין, ומאי ניהו – קיטרא דקטרי בזממא, וקיטרא דקטרי באיסטרידא, חיובא הוא דליכא, הא איסורא – איכא. רצועה ארוכה שמנקיין בטבעת אסור לכתחילה לקושרה שם, מפני שפעמים שמנח שם שבו או שבעיים, וקושר ומחיר ראש האחד שנחן בידו או בעמוד, שאסור זו האנקה והגמל.

ויש שמותרין לכתחילה, ומאי ניהו – קושרת מפתחי חלוקה.

גמרא נוספת עוסקת בקשר של סנדל וגם בה הגמרא מציינת שלש מדרגות שמוסברות על ידי רש"י לפי זמן שהיה של הקשר (כהסבר רש"י כתב הרא"ש טו א)

3. תלמוד בבלי מסכת שבת דף קיב עמוד א

ורצועות מנעל וסנדל. איתמר: התיר רצועות מנעל וסנדל, תני חדא: חייב חטאת, ותניא אידך: פטור אבל אסור, ותניא אידך מותר לכתחילה. קשיא מנעל אמנעל, קשיא סנדל אסנדל! –

מנעל אמנעל לא קשיא, הא דתני חייב חטאת – בדאושכפי נקשר שחאשכף עושה, כשתחוב הרצועה במנעל קושר קשר מחוכו שלא תוכל ללכת, והוא קיים לעולם,

פטור אבל אסור – בדרבנן כשקושרים סביב רגלים אין קושרין בדוחק, שפעמים שחולצו כשהוא קשור ונעלו כשהוא קשור, ומיהו, קשר של קיימא לא הוי, שבשעת הטעם מחזיקין אותו וקושרין אותו בדוחק, שלא ידבק בטיט וישמט ממגליו,

מותר לכתחילה – בדבני מחוזה הס רחבי לבב ומקפידים על לבושיהן ונעליהן להיות מכוננים, וקושרין אותו בדוחק, וזכיר להחירו עכ"ל.

4. רי"ף מסכת שבת דף מא עמוד ב

מנעל אמנעל לא קשיא הא דתני חייב במנעל דאושכפי ^א דמעשה אומן הוא ^ב וקשר של קיימא הוא.

והא דתני פטור אבל אסור בדרבנן דמעשה הדיוט הוא אלא שהוא קשר של קיימא ולפיכך פטור אבל אסור. (וכן הדין לשיטה זו באומן שלא לקיימא)

והא דתני מותר לכתחילה בדבני מחוזה כגון רצועות שיוצאות מגופו של מנעל וקושרין אותו על הרגל ועל השוק אחר שנועלין את המנעל דלאן מעשה אומן ולא קשר של קיימא הוא.

שיטת רע"ב (שבת טו א) היא כשיטת הרי"ף והרמב"ם ועדיין במשנה ב' כתב שיש איסור דרבנן בקשר הדיוט שעומד לזמן

5. ר' עובדיה מברטנורא מסכת שבת פרק טו משנה ב

וכן כל קשר שקושרים אותו לעמוד כך זמן ידוע, לא שיהיה קיים לעולם אין חייבין עליו:

ודעת רעק"א שרע"ב שילב את חומרות רש"י לשיטת הרמב"ם

6. תוספות ר' עקיבא איגר שבת פרק טו משנה א אות קלה

והרע"ב ב' כ' במתני' ב' דקשר שאינו של קיימא לעולם רק לזמן קבוע אסור מדרבנן וזהו שיטת רש"י וארכביה אתרי ריכשי וצ"ע:

דעת הרי"ף והרמב"ם בקשר הדיוט לזמן ממושך

רע"ב (שבת טו ב), שו"ע הרב (ש"ז ב), תהילה לדוד (ש"ז א) – אסור מדרבנן. תוס' רעק"א (שבת קלה), פמ"ג (משב"ז א) משנ"ב (ש"ז ה שעה צ"ג) – מותר.

פסק השו"ע והרמ"א

השו"ע פסק כרי"ף ורמב"ם ואילו הרמ"א החמיר גם כחומרת רש"י ורא"ש

7. שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שיז סעיף א

הקושר קשר של קיימא, והוא מעשה אומן, חייב, כגון: קשר הגמלים וקשר הספנים וקשרי רצועות מנעל וסנדל שקושרים הרצועות בשעת עשייתן וכן כל כיוצא בזה, אבל הקושר קשר ש"ק ואינו מעשה אומן, פטור.

הגה: ויש חולקים שסבירא להו דכל קשר ש"ק, אפילו של הדיוט, חייבין עליו (רש"י והרא"ש ור' ירוחם וטור).

...המשך השו"ע: וקשר שאינו ש"ק ואינו מעשה אומן, מותר לקשרו לכתחילה, **הגה:** וכן לענין התרתו דינו כמו לענין קשירתו (טור),

המשך השו"ע: ...וכל קשר שאינו של קיימא, אם קשרו קשר אומן הרי זה אסור;

פרקי הזמן לאיסור קשירה

גדר אומן ודין קשר כפול

רש"י בשביל לתת דוגמה לאיסור דרבנן כותב שעומד שבוע או שבועיים. ובמקום אחר כתב שבת או חודש

השלטי גיבורים סובר שכל קשר מהודק יש לחוש שלשיטת הר"ף והרמב"ם דינו כקשר של אומן ונפק"מ לקשר כפול

13. רש"י מסכת שבת דף קיב עמוד א

גמרא. קיטרא דקטרי בזממא - רצועה ארוכה שמכניסין בטבעת אסור לכתחילה לקושרה שם, מפני שפעמים שמניח שם שבוע או שבועיים, וקושר ומתיר ראש האחד שנתון ביתד או בעמוד, שאסור בו האנקה והגמל.

14. רש"י מסכת שבת דף קיב עמוד א

בדחומרתא דקטרי אינהו - אלו סנדלים של שאר אנשים, שאין רצועות קבועות בהן על ידי אומן, אלא הם עצמן קושרין אותם בחומרתא בעלמא, וקושרין ומתירין, ופעמים שמתקיים שבת או חדש.

בגדר ההיתר כתב רש"י שהוא להתיר באותו היום

15. רש"י מסכת שבת דף קיב עמוד א

בדבני מחווא - שהם רחבי לבב ומקפידים על לבושהו ונעליהו להיות מכוונים, וקושרין אותו בדוחק, וצריך להתירו ערבית.

וכעין זה כתב הטור שבעה ימים כדוגמה לאיסור דרבנן ומתיר בכל יום להיות

16. טור אורח חיים הלכות שבת סימן שיז

והעומד להתקיים ז' ימים פטור אבל אסור... ושעומד להתיר בכל יום מותר לכתחלה

הבית יוסף הכריע שעד שבעה ימים מותר

17. בית יוסף אורח חיים סימן שיז

אין לומר דנקט שבעה ימים לומר דכל שעשוי להתקיים יותר משבעה ימים חשוב עומד להתקיים לעולם וחייב חטאת דהא פירש רש"י בגמרא (שם) גבי יש קשרים שאין חייבין עליהם. כלומר אבל איסורא איכא. קיטרא דקטרי בזממא שאסור לכתחילה לקושרה שם מפני שפעמים שמניח שבוע או שבועיים. וגם כתב גבי בדחומרתא דקטרי אינהו ופעמים שמתקיים שבת או חודש. אלמא דאף על גב דעומד להתקיים שבועיים או חודש פטור. לכן נראה לי כל שאינו עומד להתקיים שבעה ימים מיקרי עשוי להתירו בכל יום ושרי

וכן כתב בחזו"ע (שבת ה ע"א מח) שעיקר להתיר על שבעה ימים

הרמ"א הביא את שתי הסברות ולא הכריע. אמנם הצביע לדברי השו"ע לענין סתירת טיט שעל התנור שהתיר כיון שנעשה לסתירה בשבת עצמה

18. שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שיז סעיף א

וי"א שכל קשר שאינו עשוי להתיר באותו יום עצמו, מקרי של קיימא (כל בו והגה"מ פ"ה) ויש מקילין לומר דעד שבעה ימים לא מקרי של קיימא (טור ומדכ"י) (וע"ל סימן שי"ד ס"י).

במשנ"ב משמע שרואה עיקר להתיר רק כשהוא תוך כ"ד שעות

משנ"ב ו: ומיהו אם קושר בליל ש"ק ועשוי להתיר ביום שבת עצמו אף על גב דאין ממש באותו יום מ"מ י"ל דשרי דכל פחות מכ"ד שעות ביומו מקרי:

וכ"כ אור לציון (ב כט א) שש"כ (טו נה). מאמ"ר (צא יא) -

לכתחילה להתיר רק תוך כ"ד שעות.

8. שלטי הגבורים מסכת שבת דף מא עמוד א

וקשר אומן לא נתברר לי היטב היאך הוא מיהו נראה מלשון האלפסי הוא קשר שקושרין אותו הדק היטב ומכאן נ"ל שיצא האזהרה שכשקושרים ב' קשרים זה על זה שאין מתירין אותו בשבת ואף ע"פ שההוא קשר עשוי לקשור ולהתיר בו ביום ואינו קשר של קיימא אעפ"כ נזהרים בקשירתו ובהתרתו משום דהוי קשר אמיץ.

הרמ"א מחמיר שקשר כפול יש לחוש שהוא קשר של אומן וממילא יהיה אסור מדרבנן אמילו כשנעשה לבו ביום

9. שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שיז סעיף א

הגה: וי"א דיש לזהר שלא להתיר שום קשר שהוא שני קשרים זה על זה, דאין אנו בקיאים איזה מקרי קשר של אומן דאפילו בשאינו של קיימא אסור לקשרו וה"ה להתירו, וכן נוהגין (הגהות אלפסי פרק אלו קשרים);

...והא דבעינן ב' קשרים זה על זה, היינו כשקושר ב' דברים ביחד, אבל אם עשה קשר בראש אחד של חוט או משיחה, דינו כשני קשרים (סמ"ג).

המשנ"ב מסביר בדעת הרמ"א שכל קשר חזק ומהודק יש לחוש שהוא קשר אומן

10. משנה ברורה סימן שיז ס"ק יד

(יד) דיש לזהר וכו' - פי' כיון דלר"ף ורמב"ם אסור לכתחלה באומן אפילו כשמתיר בו ביום ואין אנו בקיאים מהו קשר של אומן ומסתברא דכל קשר שקושרין אותו הדק היטב הוי של אומן לכך אנו נזהרים בכל קשר שהוא של שני קשרים דשני קשרים הוי קשר אמיץ ומש"כ שום קשר ר"ל אפילו אותן קשרים המבוארין לקמן בסימן זה דמותר לקשור ולהתיר היינו דוקא בקשר אחד:

ונפק"מ דמטפחת אשה ולשקית החלות שנקשרה בערב שבת. וכן כתב מאמ"ר (צא ה)

החיד"א כתב שלא נהגו להחמיר בשני קשרים זה על גבי זה

11. ברכי יוסף אורח חיים סימן שיז ס"ק א

א. דין א. הגהה. שני קשרים זה על זה וכו' אסור לקשור וכו'. ובגלילותו פשט המנהג לקשור שני קשרים בחגורתו אשר במתניו, שאינו של קיימא והוא של הדיוט, ולית דחש לה אלא מיעוטא דמיעוטא דבטילי במעוטייהו.

האול"צ הסביר שיש להקל בזה כיון שספק שהלכה כרש"י וספק שאין זה נחשב קשר של אומן

12. שו"ת אור לציון חלק ב - פרק כט - דיני קושר ומתיר בשבת

הערה א

נראה שיש להתיר לקשור או להתיר שני קשרים בשבת במקום שאינו של קיימא אלא עומד להתיר באותו יום, משום שיש לצרף כאן שתי קולות:

א. שלדעת רש"י והרא"ש כל שאינו קשר של קיימא כלל מותר.

ב. שאף לדעת הר"ף והרמב"ם דס"ל שאם הוא מעשה אומן אסור, מ"מ ספק הוא אם שני קשרים חשיב מעשה אומן, שאף שבשלטי הגיבורים שם הבין בדעת הר"ף שכל קשר אמיץ וחזק הוי קשר אומן, והובא במג"א שם, יש מפרשים שקשר אומן הוא קשר שהאומן משתמש בו.

וכ"כ חזו"ע (שבת ה ע"א סב) והוסיף 'המחמיר תבוא עליו ברכה'

ובכל אופן למעשה במקום צורך יש להקל עד שבעה ימים גם לשיטה זו

19. באור הלכה סימן שיז סעיף ד

ומ"מ למעשה אין להחמיר בזה דלשון זה הועתק גם בהרבה ראשונים והם הרשב"א והר"ן והריטב"א והרב המגיד וכולם הסכימו בזה ומזה סעד גדול להקל במקום הצורך דאפילו יותר מיום אחד לא מקרי של קיימא כלל עדיין:

האם הזמן נקבע בדעת הקושר או ברגילות

לגבי זמני הקשירה לאיסור לדעת הט"ז הכל תלוי בדעת הקושר ונטיית הבה"ל שהוא תלוי ברגילות בני אדם בקשר זה

20. באור הלכה סימן שיז סעיף א

אך זה אתפלא על הט"ז שכתב דלדעת הרא"ש והטור הכל תלוי בדעת האדם הקושר לחוד דאם דעתו שישאר כן לעולם הוי קש"ק ואם זמן הוא פטור ואסור ואם דעתו להתירו ביומו מותר לכתחלה ע"ש ולפ"ז אפילו בקשר הגמלין והספנין גופא או בקטרי דאושכפי אם דעתו בעת הקשר להתירו ביומו אין עליו שם קשר כלל אפילו עשהו אושכפי בעצמו

ולפענ"ד צע"ג בזה דנראה דקשר שדרכו של העולם לעשותו בקביעות לא אזלינן בתר מחשבת הקושר לבטל שם קשר ממנו ומה דמציייר הגמרא במנעל בקשר דרבנן ובסנדל בקטרי אינהו היינו באותן האנשים שדרכן שאין עושין הקשר שלהן בקביעות רק לפי שעה.

אמנם כותב המשנ"ב שאם עשה בטעות קשר שרגילות להשאירו לזמן רב כוונתו היא הקובעת ומותר להתירו במקום שהקשר אליו כיון שדרכו להתירו בכל יום

21. משנה ברורה סימן שיז ס"ק כג

ואם אינו רגיל להתיר הקשר של הכתונת אלא משבת לשבת אסור לנתק כמו דאסור להתיר ומ"מ אם דרכו לעשות עניבה ובלא כונה נקשר דינו כקשר שעשוי להתיר בכל יום [ה"א]:

קשר ועניבה עליו לזמן בינוני

השו"ע התיר עניבה לבדה. דעת הרמ"א על פי האגור שמותר לעשות קשר ועניבה עליו ומשמע אפילו להתקיים

22. שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שיז סעיף ה

עניבה מותר, דלאו קשר הוא.

הגה: ואפילו אם עשה קשר אחד למטה, נוהגין בו היתר כשנעשה ליומו (אגור).

המג"א הביא בשם המרדכי שכתב לאסור קשר ועניבה עליו אם עושה ליותר מיום אחד

23. מגן אברהם סימן שיז ס"ק טו

טו נוהגים בו היתר. ובמרדכי כ' בזה לאיסור וכ"מ בגמ' א"כ עשה ב' עניבות זע"ז

ובש"ג כתב דדוקא כשעשוי להתיר בו ביום שרי לעשות קשר למטה דאינו מעשה אומן אבל אם הוא לקיימא אסור לעשות קשר למטה אלא עניבה ע"כ

ובמשנ"ב (טז) כתב להתיר כשנעשה ליומו.

במוסקים הובאו מספר שיטות להסביר את שורש המחלוקת:

- יש הסוברים שנחלקו האם במציאות הקשר נחשב קשר אמיץ
- יש הסוברים שהמחמירים סוברים כרא"ש וממילא כל שדרכו למספר ימים יש לאסור בכל אופן והמקלים סוברים כרי"ף שקשר שאינו מעשה אומן מותר ליומו

1. חזון עובדיה שבת ה עמוד סז

וכן מתבאר בספר ישועות יעקב (סק"ד), שטעם מחלוקת המרדכי והאגור, שע"י העניבה שעושה על גבי הקשר נעשה הקשר שלמטה קשר אמיץ, וס"ל להמרדכי להחמיר בכה"ג, אבל המתירין ס"ל דלא מהני אף כשמחזק הקשר שלמטה. ע"ש.

... ועיין בשו"ת זכרון יהודה (חלק א"ו סימן קסט) שכתב, שמחלוקת המרדכי והאגור תליא בפלוגתא דהרי"ף והרמב"ם עם רש"י והרא"ש, שהמרדכי שמחמיר ס"ל כרש"י והרא"ש שהכל תלוי בעשוי להתירו בו ביום או לימים רבים. ובעניבה ע"ג קשר שעשוי למען יעמוד ימים רבים אסור אפילו ליומו וכו', והאגור ס"ל כהרי"ף והרמב"ם, ולכן התיר כשעשוי להתירו בו ביום, הואיל ואין בזה מעשה אומן.

היתרים בקשירה באיסורי דרבנן

צורך מצווה

המשנה מביאה כמה היתרים במלאכות דרבנן של מדידה וקשירה לצורך מצווה. ומביאה סיפור על פעולות שנעשו לצורך בדיקה של מעבר טומאה ממקום למקום

2. תלמוד בבלי מסכת שבת דף קנז עמוד א

משנה. מפירין נדרים בשבת, ונשאלין לנדרים שהן לצורך השבת. ופוקקין את המאור, ומודדין את המטלית, ומודדין את המקוה.

ומעשה בימי אביו של רבי צדוק ובימי אבא שאול בן בטנית, שפקקו את המאור בטפח, וקשרו את המקידה בגמי לידע אם יש בגיגית פותח טפח אם לאו. ומדבריהם למדנו, שפוקקין ומודדין וקושרין בשבת. קשך עמינו על קיימא, אפילו לכתחילה.

השו"ע התיר קשירה של מצווה לצורך איסור דרבנן

3. שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שיז סעיף א

ולצורך מצוה, כגון שקושר למדוד אחד משיעורי התורה, מותר לקשר קשר שאינו של קיימא.

המשנ"ב דייק שהוא דווקא כשאי אפשר אחרת

4. משנה ברורה סימן שיז ס"ק יב

(יב) מותר לקשר וכו' - היינו אפילו הוא מעשה אומן דאל"ה אפילו בלא מצווה שרי ומיירי כשא"א בענין אחר דאל"ה יעשהו מעשה הדיוט או עניבה לבד וימדוד בו ולא יצטרך להתיר איסור דרבנן:

מקום צער

לאחר שהרמ"א אוסר התרת שני קשרים מתיר במקום צער

5. שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שיז סעיף א

הגה: וי"א דיש ליתר שלא להתיר שום קשר שהוא שני קשרים זה על זה ...ומ"מ נראה דבמקום צערא אין לחוש ומותר להתירו, דאינו אלא איסור דרבנן ובמקום צער לא גזרו.

המג"א כותב שגם במקום צער לא להתיר

- ולמחמירים בדין זה אסור לקשור קשר מטפחת בקשר כפול מהודק אפילו אם מתירים אותו באותו יום ויש לקשרה בקשר רופף.

קשר עניבה שנעשה קשר כפול – אדם שהתכוין לקשור קשר עניבה ובטעות נעשה קשר כפול, מותר לפתחו בשבת (משנ"ב ש"ז סג) ויש אומרים שהוא דווקא במקום צער (מאמ"ר שם טז).

צורך מצווה – קשרים שאין איסורם אלא מדרבנן, מותר לקשור או להתיר אותם לצורך מצווה (שו"ע שם א) כשאי אפשר בעניין אחר (משנ"ב ב).

קשר לולב – אין לאגוד לולב בשבת בקשר גמור אלא בעניבה (שו"ע תרנא א. חזו"ע שם עמ' סג) או בכריכה ותחיבת הראשים (רמ"א שם. חזו"ע שם עמ' סג) כיון שאפשר שקשר זה מתקיים לעולם וי"א שאיסורו מהתורה ואסור גם לצורך מצווה. או כיון שאין באגד מצווה גמורה אלא רק בחינת נוי מצווה (ראה משנ"ב שם ז).

קשר של ספר תורה – יש אומרים שמותר להתיר ולקשור קשר הספר תורה בשבת במנחה כיון שכל קשר שאפשר שיפתחוהו לזמן קצר לא נקרא קשר של קיימא ולכן כיון שיש אפשרות שיפתחוהו להגהה תוך זמן קצר מותר (חזו"ע שם עמ' סו ע"פ ט"ז ב) או כיון שהוא צורך מצווה (שש"כ שם הערה קפ"ה בשם הגרש"ז א).

ויש אומרים שכיון שלא מתכוין לפתחו בו ביום יש לכרוך החוט סביב ספר התורה ולתחוב הקצה בכריכה ולא לקשור (שש"כ נ) או לקשור בקשר שאינו מהודק, ולגבי התרה להתיר רק כשאין ספר אחר או שקשור בקשר ועליו עניבה (מאמ"ר שם נח-סג).

מקום צער – קשרים שאין איסורם אלא מדרבנן, מותר לקשור או להתיר אותם במקום צער (רמ"א ש"ז א. מאמ"ר צא יד).

בשר או פירות הקשורים בחוט – מותר להתיר הקשר בשבת או לחתכו (שו"ע ש"ד ח. משנ"ב שם מא-מב) משום דפסיקת תלוש אינו אסור אלא אם כן מתקנו למדה או לעשות כלי אבל מקלקל בפסיקת תלוש מותר לגמרי (ב"י ש"ז בשם שבה"ל).

חוט ברזל המלופף על אריזה – יש אומרים שאין לפתחה ולסוגרה בשבת כיון שהיא כעין פתילת חבל שאסורה אלא אם אי אפשר להסיר את החוט בדרך אחרת, או שדרכו לפתוח אריזה זו לזמן קצר (שש"כ ט יד).

ויש אומרים שכיון שהוא עשוי לכך אין הוא דומה לפתילת חבל ומותר לפתוח כשאין מלפף פעמים רבות (שבט הלוי י סא. חוט שני שבת ב עמ' רכח. חזו"ע שם עמ' עז) ויש שלא מתירים אלא בליפוף יחיד וברפוי או בפתחה בשינוי על ידי מזלג (מאמ"ר שם כו-כז).

6. מגן אברהם סימן ש"ז ס"ק ו

ו לא גזרו. ובספר הזכרונות למהר"ש אבוהב אוסר (כ"ה):

למעשה למד הרב אליהו מהרמ"א להתיר כל קשר דרבנן במקום צער

7. מאמר מרדכי שבת חלק ד' פרק צא אות יד

קשר שאסור לקשרו מדרבנן ואם לא יתירוהו יגרם צער וביטול עונג שבת – מותר להתירו בשבת, כיון שבמקום צער לא גזרו חכמים.

סיכום להלכה – קושר ומתיר בשבת

גדר האיסור – איסור קשירה בשבת תלוי בשני תנאים

- **סוג הקשר** – אם הקשירה היא קשר אומן או קשר הדיוט (ולחלוק דיון מה נחשב קשר אומן).

- **משך הזמן** – ובוזה יש שלש אפשרויות, נעשה לעולם, נעשה לזמן ממושך, או לזמן קצר.

גדר זמן קצר – יש להחמיר שהוא עד כ"ד שעות. אם לא בשעת צורך שיש להקל עד שבעה ימים (ביה"ל ש"ז ד. אור לציון ב כט א. שש"כ טו נה. מאמ"ר צא יא) ויש אומרים שהוא עד שבעה ימים (ב"י חזו"ע להלן בקשר ועניבה).

קשר של אומן שנעשה לקיום – איסור קשירתו והתרתו מהתורה (שו"ע ש"ז א)

קשר של אומן שנעשה לזמן קצר – אסור לקשור ולהתיר אותו מדרבנן (שם).

קשר של הדיוט שנעשה לקיום – יש אומרים שאיסורו מדרבנן (שו"ע שם ויש אומרים שאיסורו מהתורה (רמ"א שם)

התרת קשר – כל קשר שאסור לקשרו בשבת אסור גם להתירו.

קשר שיכול להתירו ביד אחת – חייבים עליו אם עומד לקיום כיון שלא יהיה ניתן מעצמו (משנ"ב א).

קשר עניבה בלבד – לא נחשב קשר ומותר לעשותו בשבת (שו"ע שם ה) והוא הדין שני קשרי עניבה זה על זה (מאמ"ר צא ט).

קשר יחיד – מותר לקשור קשר יחיד בדבר שדרכו להקשר בקשר כפול אפילו לזמן מרובה כיון שאין זה נחשב קשר (שש"כ טו נד)

קשר ועניבה עליו – בדין קשר של הדיוט שנעשה לזמן ממושך נחלקו הפוסקים בגדרו ולמעשה אסור לעשותו בשבת. ובגדר זמן זה יש אומרים שהוא כ"ד שעות (משנ"ב שם כט. מאמ"ר צא ב) ויש אומרים שכיון שיש ספק בעצם איסורו וכן יש להסתפק בגדר 'זמן קצר' ניתן להקל בו עד שבעה ימים (חזו"ע ה עמ' מז ובהערות שם עמ' עד עמ' נ) והוא הדין לקשר שנעשה בעניבה ללבישה (שש"כ שם סב) וכן אין להתיר קשר ועניבה עליו שעמדו כבר זמן ממושך (מאמ"ר שם יג).

קשר כפול או מהודק היטב – בגדר קשר של אומן, יש אומרים שכל קשר שמהודק היטב הוא בכלל האיסור ואפילו נעשה על ידי הדיוט ולכן אסור לקשור או להתיר קשר כפול **אפילו ליומו**. (רמ"א ש"ז א. משנ"ב יד. מאמ"ר צא ה). ויש אומרים שהוא דווקא קשר שדרך אומנים לעשותו ולכן מותר לעשות קשר כפול לזמן קצר (אול"צ ב כט א. חזו"ע שבת ה עמ' סב). ובכל אופן הוסיפו שהמחמיר תע"ב (חזו"ע שם). והוא הדין לקשר יחיד בראש חוט (רמ"א ש"ז א)